

Historische Ambachtenroute Tholen

Een wandeling langs vakmanschap,
panden en verhalen.

Digitaal
beschikbaar in
DU | ENG | FR

Tholen
Zo dichtbij is Zeeland

'Wandel' deze route ook online!

historischeambachtenroute.nl

Ontdek Tholen via een historische wandelroute langs ambachten, panden en plekken die samen het verhaal van de stad vertellen. De route is zelfstandig te lopen en nodigt uit om stil te staan, te kijken en te luisteren.

Hoe volg je deze route?

Als je de groene tekst volgt, kom je op de route verschillende etalages tegen waar je een vraag vindt. In het groene vakje bij de tekst vul je de oplossing van de meerkeuzevraag in. De zwarte tekst vertelt meer over de plaatsen, gebouwen en hun functie die je op de route tegenkomt.

- Route voor mindervaliden
- Vraagpunten
- Route

Vragen of feedback over de route? Stuur ons gerust een mailtje.

De ongeveer 3 km lange wandeling voert je niet alleen over de fraaie tot plantsoen omgevormde wallen, ook smalle straten met oude geveltjes zijn in deze route opgenomen. Ook de monumenten zijn zeker jouw belangstelling waard. Wij hopen dat je een plezierige puzzelwandeling hebt, waarin je veel zult ontdekken. Je kunt parkeren bij de haven aan de Contre Escarpe op de in 1978 gedempte zoute vest.

Na de bedijking van de Vijftienhonderdgemeten-polder is in de 13de eeuw de plaats Tholen ontstaan aan de zeedijk langs de rivier de Heenetrecht (later: Eendracht). Het ontstaan en de naam houden verband met de heffing van de watertol door de hertogen van Brabant. Tholen kreeg in 1366 stadsrechten. Rond dat jaar is het stadje versterkt met muren, poorten en vesten. Tijdens de Tachtigjarige oorlog moesten de Middeleeuwse versterkingen van deze frontierstad van Zeeland plaats maken voor een geheel nieuw te vormen verdedigingsstelsel met wallen, bolwerken en vesten. In 1928 is een brug gelegd tussen Tholen en West-Brabant.

STARTPUNT:

Het parkeerterrein aan de Contre Escarpe bij ut Praetuisje. Je gaat de trap op en dan links de dijk op om het woonhuis. Aan je linkerkant zie je de voormalige handelshaven. Deze is na overstromingen in 1808 en 1825 in 1826 aangelegd in de zoute vestinggracht. De oude haven lag op de plaats waar nu de dijk en de parkeerplaats langs de Kaai liggen. Op de dijk aan de kop van de haven staat een in 1614 in Middelburg gegoten bronzen kanon op een zogenaamd rolpaard.

Blijf bij de brede trap in de bocht op de dijk tot aan de trap net voorbij het havenkantoor en ga daar rechts naar beneden. Je steekt de straat over en loopt een stukje de Visstraat in tot De Vlinderbloem. Hier vind je vraag 1. Ga terug en links zie je het zogenaamde 'viskeperk' waar in vroeger tijden de verse aangelande vis direct werd verhandeld.

Ga linksaf over de Kaai. Nogmaals linksaf de Brugstraat in, bij Quist Schoenen vind je vraag 2. Je loopt verder tot Brugstraat 16. Je ziet een 18e-eeuws herenhuis met hardstenen stoep en fraaie voordeur. Dit pand heeft de afgelopen decennia vele bestemmingen gehad. Het was onder meer burgemeesterswoning, muziekschool, distributiekantoor in de Tweede Wereldoorlog, verenigingsgebouw en school. Nu is het weer een woonhuis.

Aan het eind van de Brugstraat ga je links de Hoogstraat op. Op de hoek bij Atelier Onder de Linde vind je vraag 3. Aan de overkant, in het linker raam van het voormalige Stadhuis vind je vraag 4. Dit pand is na de grote stadsbrand rond 1460 gebouwd, mogelijk naar een ontwerp van Andries Keldermans of Everaert Spoorwater. De gevel bevat 8 voetsteunen en baldakijnen. De beelden van de heren van Tholen zoals Jan van Blois en de graven van Holland en Zeeland zijn echter nooit geplaatst. Het hardstenen bordes is in 1758 vervaardigd door de Middelburgse steenhouwer Nicolaas Muts. Het carillon, dat ieder kwartier

speelt, bevat de oudste beiaardklok van Nederland uit 1458 en 9 klokken van 1627. In totaal hangen er 37 klokken in het torentje. Op het pleintje voor het stadhuis werden misdadigers terecht. Het laatste doodvonnis werd hier in 1750 met het zwaard voltrokken.

Je loopt verder tot Hoogstraat 13-15. In dit forse uit 1790 daterende Patriciërshuis in Lodewijk XIV trant heeft in 1809 de toenmalige koning van Holland, Lodewijk Napoleon, diverse keren overnacht. Hij was de jongste broer van de bij ons beter bekende Napoleon Bonaparte. Verder lopend zien we op de hoek met de Visstraat het voormalige postkantoor dat in 1894 is gebouwd. Sinds 1990 is het een woonhuis.

Ga de eerste straat rechts, de Stofstraat in. Bij het Kleinste Museum van Tholen op nummer 7 vind je vraag 5. Je ziet twee 17e-eeuwse panden met trapgevels. De straatnaam en de naam van deze panden houden verband met de eerste Thoolse meestoof die na 1380 aan deze straat zal zijn gebouwd. Hierin werden de wortels van de Rubia Tinctorum (Meekrap) bewerkt tot een rood poeder waarmee onder meer wollen stoffen werden geverfd. De rode verfstof raakte eind 19e eeuw op de achtergrond na de ontdekking van de synthetische verf. Achter het linker raam zie je het kleinste museum van Tholen waar de historie van de meekrap te zien is.

Je loopt verder naar beneden en komt uit op de Markt. Links zie je de R.K. Kerk. Op deze plaats stond in de 16e en 17e eeuw de Vleeshal met inpandig de Waag. Op de zolder was er vele jaren een Latijnse school waar naast Latijn ook Hebreeuws werd gedoceerd. Half in de 17e eeuw is in de vleeshal een Waalse Kerk gesticht door mensen uit de Zuidelijke Nederlanden en Frankrijk die in het 2e deel van de 80-jarige oorlog naar deze omgeving waren uitgeweken. Begin 19e eeuw werd de Waalse Kerk opgeheven en het pand werd overgenomen door de Katholieke Kerk. Eind 19e eeuw was dit pand zo vervallen dat er een nieuwe zaalkerk is gebouwd die in 1900 plechtig ingewijd is door de bisschop van Haarlem. Het interieur van de R.K.-kerk is fraai beschilderd. Het altaarboek is vervaardigd door de schilder Huib Luns, de vader van de oud-minister van Buitenlandse Zaken Jozef Luns.

In het midden van de Markt zie je de Stadspomp. De gerestaureerde stadspomp is rond 1760 in Lodewijk XV stijl opgetrokken. De steenhouwer was Nicolaas Muts te Middelburg die ook het bordes van het stadhuis vervaardigde. Aan de zuidkant van de Markt staan nog enige 17e en 18e-eeuwse gevels. De gevels aan de noordkant zijn voor een deel opgetrokken in oude stijl. Voordien stond hier de in 1838 gebouwde stadsschool, later bewaarschool (kleuterschool). In 1921 besloot de gemeente de bewaarschool op te heffen en een (M)U.L.O.-school in het gebouw te huisvesten.

Links schuin achter de muziektent zie je de Travalje. De dubbele overdekte travalje of hoefstal herinnert aan de hoefsmederij die aan de Markt was gevestigd. In het plaveisel is een grote blauwe steen opgenomen die door de smid werd gebruikt om de gloeiend gestookte ijzeren velgen rond houten wagenwielen te leggen. Na het afkoelen met water zaten deze dan klemvast.

Bij Ben van der Heiden, Zien & Horen vind je vraag 6. Ga terug richting de R.K. Kerk en ga rechtsaf de Venkelstraat in die in de zeventiger jaren is gerenoveerd. Aan het eind, op de Vlasmarkt, staat links de molen. Loop daar zo ver mogelijk omheen en je vindt in het venster vraag 7. Hier stond tot 2008 de romp van de in 1848 gebouwde korenmolen De Verwachting. Deze is in 2008/2009 gerestaureerd en heeft toen zijn kap, de stelling en wieken weer teruggekregen.

Je gaat rechtsaf door de Wandeling over de oude stadswal. Rechts van het Tiny House ga je enkele treden naar beneden. Je staat op de hoek van de Oudelandsestraat (rechts) en de Oudelandsepoort (recht door). Op deze hoek stond tot in de Tachtigjarige Oorlog een Middeleeuwse poort, de St. Andriespoort. Je loopt recht door de Oudelandsepoort in. Hier is in 1844 een begin gemaakt met het egaliseren van de stadswallen en het aanleggen van de Wandeling. De bebouwing aan de westzijde dateert uit de tweede helft van de 19de eeuw.

Je loopt verder tot aan de witte molen. Molen De Hoop is een stenen walkorenmolen en is in opdracht van het stadsbestuur in 1736 gebouwd. In verband met de windbelemmering door de bomen op de singels is in de 19de eeuw de romp met 5.60 m verlengd. Hieraan dankt de molen, die geheel maalvaardig is, zijn slanke vorm.

Ga terug naar de Oudelandsepoort en ga linksaf het Nieuwepad in. Aan het eind rechtsaf de Regentessestraat tot nummer 1. Je staat voor een zwaar in gele steen opgetrokken tot woonhuis verbouwd pakhuis dat in de 18de eeuw bij een grutterij behoorde, waar boekweit met een rosmolen werd gebroken en gemalen. De naam Regentessestraat herinnert aan het weeshuis dat hier van 1631 - 1786 stond. Deze instelling werd bestuurd door regenten en regentesen.

Hierna vervolg je langs het kerkmuurtje tot de Grote- of Onze-Lieve-Vrouwekerk. Op de plaats van de huidige kerk heeft eerst een kleinere kerk gestaan. Tijdens de stadsbrand van 1452 is deze kerk zwaar beschadigd waarna men besloot een nieuwe kerk te gaan bouwen. Het onderste deel van de toren van die voormalige kerk is blijven staan. De uit de 14de eeuw daterende toren is in de 15de eeuw verhoogd tot 49 m. De grotendeels in steen overwelfde kruisbasiliek in Brabants Gotische bouwtrant dateert met het dwarschip en enige aanbouwen uit de 15de en 16de eeuw. In de 2e helft van de 16e eeuw doet de reformatie zich in Tholen steeds sterker gelden. Toen Tholen in 1577 de kant van Willem van Oranje koos werd de kerk "an stucken geslagen". Kort daarna ging de kerk over naar de Nederduitse Gereformeerde Kerk, de latere Nederlandse Hervormde Kerk. Een jaar later trad hier de eerste predikant officieel op. Het fraaie interieur bevat een Tiengebodenbord uit 1581 en een preekstoel uit 1648. Het monumentale orgel is in 1832 gemaakt door Luitje en Jacob van Dam voor de Galileëkerk te Leeuwarden. Na de sloop van deze kerk in 1940 is het orgel verhuist naar Doesburg. Tijdens de grote restauratie van de Grote Kerk tussen 1946 en 1959 is het orgel in 1955 verhuist naar Tholen. Verder zijn er ruim 100 grafzerken. Tijdens de restauratie zijn er 21 mummies gevonden. Deze zijn ondergebracht in het noorderportaal dat niet voor publiek toegankelijk is.

Loop verder langs het kerkmuurtje en je steekt de straat over en je komt in de Kerkstraat. Bij Atelier Art-Co vind je vraag 8. Bij Faith/Boekhandel Oostdijk vind je vraag 9. Tegenover Faith/Boekhandel Oostdijk zie je de Gasthuiskapel. Het aan St. Laurens gewijde gasthuis, gesticht in 1314 voor het verlenen van onderdak aan arme reizigers. De kapel is gebouwd kort na de grote stadsbrand van 1452. Deze kapel heeft vele jaren dienstgedaan als leprozenhuis. Tijdens de Tachtigjarige oorlog werden in de ziekenzaal soldaten verpleegd. Hierna werd de kapel verkocht aan een Thoolse timmerman. Tijdens het beleg van Bergen op Zoom, half 18e eeuw, werd de kapel toch weer als ziekenzaal ingericht voor gewonde officieren van het Staatse Leger (het leger van de Noordelijke Nederlanden). Begin 19e eeuw werd de kapel gesplitst in drie aparte woonwinkelpanden. In 1970 werden de woonwinkelpanden verkocht aan de gemeente die op deze plaats een "nieuwe" gasthuiskapel teruggabouwde. Na het gereedkomen in 1975 is deze verhuurd aan de Hervormde Gemeente Immanuel. Verder wordt de kapel gebruikt voor concerten, tentoonstellingen, huwelijken etc.

Loop de Kerkstraat in naar boven. Je staat op de kruising met de Hoogstraat. Bij De Koffiekan, Hoogstraat 1, vind je links naast de voordeur vraag 10. Je loopt recht door de Botermarkt op. Deze werd in 1623 aangelegd om het aanzien van dit deel van het stadje te verbeteren. In 1928 is hier de straatwand doorgebroken en de Eendrachtsweg aangelegd als hoofdverbinding tussen de dat jaar gebouwde brug over de Eendracht en het eiland Tholen.

Vraag 11 vind je bij Bakkerij van Oost. Bij Inema Mode vind je vraag 12. En bij Slijterij 't Wienuus vind je vraag 13. Bij de kruising met de Bakstraat recht door de Eendrachtsweg in. Links zie je het Wachtlokaal. Het Wachtlokaal van de Stoomtramwegmaatschappij A.B.T. (Antwerpen-Bergen op Zoom-Tholen) is in 2024 gerenoveerd door leerlingen van het Calvin College te Krabbendijke. Tot de aanleg van de brug in 1928 stopte de tram bij de pontverbinding. Deze brug is eind jaren zeventig gesloopt nadat er in 1971 een nieuwe brug was aangelegd over het toentertijd aangelegde Schelde-Rijnkanaal. Jaren geleden is symbolisch de voormalige tramrails in het huidige wegdek verwerkt.

Bij Kantje Boord vind je vraag 14. En bij Bike Totaal Tholen vind je vraag 15. Je loopt recht door tot het parkeerterrein aan de Contre Escarpe bij de brede trap. De naam Contre Escarpe betekent zoveel als talud aan de buitenzijde van de gracht/vest van een vestingwerk. Op deze plaats is in 1928 een eerste brugverbinding gemaakt met Brabant. Tot die tijd was er een pontverbinding. Links zie je de zoutkeet (met opschrift Jachtwerf Van Duivendijk) die in 1765 is gebouwd. Hier werd in grote metalen pannen tot 1901 het aangevoerde zout geraffineerd. Achter de zoutkeet ligt de werf van Van Duivendijk waar in vroeger tijden houten hoogaarzen en andere platbodem schepen ambachtelijk werden gebouwd. Tegenwoordig worden hier nog wel houten schepen hersteld. Aan de overzijde van het stadje, op de voormalige Brabantse oever van de Eendracht, lag het hoornwerk Slikkenburg (buitenwerk van een vesting). Op die plaats staat nu het appartementencomplex aan de overzijde van de Eendracht. Door de aanleg van het Schelde-Rijnkanaal (opengesteld in 1975) en de realisatie van de nieuwe wijk Waterfront is er nog maar weinig over van dit verdedigingswerk. Ook de veerstoep, die herin-

nerde aan de veerpont die hier tot 1928 voer, is door de bouw van de woningen verdwenen. Eveneens in 1975 is een nieuwe brug geopend over het Schelde-Rijnkanaal en de oude brug is enkele jaren daarna afgevoerd en gesloopt. Het Schelde-Rijnkanaal, met meer dan 70.000 passages per jaar, is daarmee een van de drukste vaarroutes van Nederland. Het is tevens de grens tussen Zeeland en Brabant.

Ga rechts over de dijk tot waar je bent gestart. EINDPUNT.

Door een erfenis is het idee van deze route ontstaan

Mijn opa was aannemer sinds de jaren 20 in de vorige eeuw. Hij werkte met allerlei gereedschappen en gebruiksvoorwerpen. Zijn bedrijf is juist voor de oorlog beëindigd en hij is verder gegaan in de mosselhandel. Deze handel is na de strenge winter van 1963 beëindigd. Zelf leerde ik in 1970 voor timmerman. De gereedschapskist, ooit eigendom van mijn opa, kreeg ik van hem, omdat ik op dat moment de enige in de familie was die in dit ambacht verder ging. De gereedschappen werden niet meer gebruikt en de kist die stond daar maar. Zelf gebruikte ik deze gereedschappen niet meer en mijn eerste

gedachte was om dit naar een museum te brengen. Dit had niet mijn voorkeur en later kwam het idee om deze oude gereedschappen te laten zien aan de mensen die geen weet hadden waarvoor deze gereedschappen ooit gebruikt waren. Zo kwam ik op het idee om deze oude voorwerpen te laten zien aan u, de bezoekers die Tholen aandoen. Na een gesprek met Adrie Quist, een van de stadsgidsen, zijn we aan de slag gegaan om mijn idee handen en voeten te geven. En daar is deze Historische Ambachten Route uit voortgekomen. Ik wens je veel plezier.

Paul Deurloo

Colofon

Samenstellers en schrijvers: Paul Deurloo en Adrie Quist

Vormgeving en druk: Grafisch bedrijf Id4U

In samenwerking met Stichting Tholen Beter Bekend en Gemeente Tholen.

Met bijzondere dank aan Piet Quist voor zijn adviezen.

Algemene voorwaarden: Je loopt deze route op eigen risico. Er kunnen geen rechten worden ontleend uit de informatie in dit boekje. Het is niet toegestaan op welke wijze dan ook informatie van deze route te kopiëren en te verspreiden zonder nadrukkelijke toestemming van de makers. Tholen, 2026

© Historische Ambachtenroute Tholen

Teksten, audio, vormgeving en concept auteursrechtelijk beschermd.

Historische Ambachtenroute Tholen

www.historischeambachtenroute.nl
info@historischeambachtenroute.nl

Laat je inspireren op
www.eilandtholen.nl

Tholen
Zo dichtbij is Zeeland